Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)
2026, Cilt 12, Özel Sayı, Sayfa 21-39

Boşanmış Bireylerin Yeniden Evliliğe İlişkin Düşünceleri Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma

Samet ÜNLÜ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
samettunnlu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9493-6173

Araştırma Makalesi		DOI: 10.31592/aeusbed.1785609
Geliş Tarihi: 16.09.2025	Revize Tarihi: 25.12.2025	Kabul Tarihi: 09.02.2026

Atıf Bilgisi
Ünlü, S. (2026). Boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin düşünceleri üzerine fenomenolojik bir araştırma. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(Özel Sayı), 21-39.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin düşüncelerini sosyolojik bir bakış açısıyla incelemek ve aile kurumunun günümüzdeki dönüşümünü görünür kılmaktır. Çalışma, Türkiye'de 2025 yılının *Aile Yılı* ilan edilmiş olması bağlamında, boşanma sonrası evlilik algılarındaki değişimlere ışık tutarak aile sosyolojisi literatürüne katkı sunmayı hedeflemektedir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmış, fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Veri toplama süreci 2025 yılının Ocak-Haziran ayları arasında gerçekleştirilmiş; Sivas ilinde yaşayan 5 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 10 boşanmış bireyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler nitel veri analiz programı (MAXQDA 2024) aracılığıyla tematik analize tabi tutulmuştur. Analizler sonucunda *Evlilikte Olması Gereken Vasıflar* ve *Yeniden Evliliğe İlişkin Düşünceler* olmak üzere iki ana tema ortaya çıkmıştır. Katılımcılar evlilikte sevgi, saygı, sadakat, güven ve dayanışma gibi değerlerin önemine dikkat çekmiş; yeniden evliliğe ilişkin olarak ise ilk evlilik deneyimlerinden ders çıkarma, ideal evlilik arayışı, çocuk sahibi olma isteği veya yeniden evlenmeyi reddetme gibi farklı tutumlar sergilemişlerdir. Bulgular, bireylerin yeniden evlilik kararlarını yalnızca kişisel tercihlerin değil, aynı zamanda sosyodemografik özelliklerin (yaş, eğitim, meslek, çocuk sahibi olma durumu) ve toplumsal normların şekillendirdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda araştırma, boşanma ve yeniden evlenme süreçlerinin aile kurumunun sürekliliği ve toplumsal istikrar açısından kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: Evlilik algısı, post-boşanma, refleksivite, yeniden evlilik.

A Phenomenological Research on Divorced Individuals Views Regarding Remarriage

ABSTRACT

The aim of this study is to examine divorced individuals' perspectives on remarriage from a sociological standpoint and to highlight the transformation of the family institution in contemporary society. Conducted within the framework of 2025 being declared the *Year of the Family* in Turkey, the research seeks to contribute to the sociology of family literature by shedding light on how perceptions of marriage evolve after divorce. A qualitative methodology was employed using a phenomenological design. Data were collected between January and June 2025 through semi-structured interviews with 10 divorced individuals (5 women and 5 men) residing in Sivas. The data were analyzed thematically with the aid of qualitative data analysis software (MAXQDA 2024). The analysis revealed two main themes: *Qualities Needed in Marriage* and *Perspectives on Remarriage*. Participants emphasized the importance of values such as love, respect, loyalty, trust, and solidarity in marriage, while their views on remarriage varied, including learning from past mistakes, seeking an ideal marriage, the desire to have children, or rejecting remarriage altogether. The findings indicate that remarriage decisions are shaped not only by personal preferences but also by sociodemographic characteristics (age, education, occupation, number of children) and prevailing social norms. In this regard, the study underscores that divorce and remarriage processes play a crucial role in the continuity of the family institution and in maintaining social stability.
Keywords: Marriage perception, post-divorce, reflexivity, remarriage.

Giriş

Aile, insanlık tarihi boyunca toplumsal yapının en köklü ve en işlevsel kurumlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu yönüyle aile, yalnızca bireylerin özel yaşam alanı değil, aynı zamanda toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan bir yapıdır. Toplumbilim açısından aile, bir yandan toplumsal norm ve değerlerin kuşaklar arası aktarımını üstlenirken diğer yandan bireylerin kimlik inşasında merkezî bir rol oynamaktadır. Parsons'un işlevselci yaklaşımına göre aile, toplumsal sistemin en temel birimlerinden biri olarak toplumsal istikrarın ve düzenin sürdürülmesinde merkezî

bir rol üstlenmektedir (Poloma, 1993, s. 157). Bu bakımdan aile, bireylere yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal bir aidiyet kazandıran ve toplumsal sürekliliği güvence altına alan bir kurumdur.

Modernleşme, kentleşme, bireyselleşme ve toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşümler, aile kurumunun yapısında önemli değişimlere yol açmıştır. Berger ve Luckmann'ın (2018) toplumsal inşa yaklaşımı bağlamında aile, bireylerin gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla yeniden üretilen bir kurum olarak görülebilir. Bu nedenle evlilik ve boşanma süreçleri, yalnızca bireyler arası ilişkilerin değil, aynı zamanda toplumsal normların ve kültürel değerlerin de yeniden üretim alanıdır. Günümüzde boşanma, yalnızca bireysel bir karar olmaktan çıkıp toplumsal dinamiklerin de etkilediği çok boyutlu bir olgu hâline gelmiştir. Bununla birlikte dijitalleşme süreci ve özellikle sosyal medya ile akıllı telefon kullanımının gündelik yaşamın merkezine yerleşmesi, evlilik ve boşanma dinamiklerini de dönüştürmektedir. Sürekli çevrim içi olma hâli, eşler arasındaki iletişim biçimlerini yeniden yapılandırmakta; mahremiyet algısı, sadakat sınırları ve duygusal yakınlık anlayışı üzerinde yeni gerilim alanları üretmektedir. Sosyal medya, bir yandan bireylerin sosyal destek ağlarını genişletirken diğer yandan karşılaştırma, görünürlük ve alternatif ilişki olasılıklarını artırarak evlilik doyumunu zayıflatabilmektedir. Bu bağlamda dijital teknolojiler, modern evliliklerin kırılganlığını artıran ve boşanma süreçlerini hızlandıran yapısal faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Evlilik toplumsal düzenin devamlılığı açısından işlevsel bir kurumdur. Kadın ve erkek arasında meydana gelen bir sözleşme (nikâh) ile başlayan bu birliktelik, meşru cinselliği, meşru çocuk doğurmayı, neslin devamını güvence altına almayı ve toplumsal sürekliliği sağlamayı amaçlayan bir dizi süreçten oluşmaktadır. Aile yapılarının sağlıklı bir biçimde gelişmesi ise, öncelikle değerlerle tanımlanmış ve toplumsal normlarla yapılandırılmış bir evlilik üzerinden mümkün olmaktadır (Yıldırım, 2011, s. 66). Bununla birlikte evlilik, kendine ait sosyal ve psikolojik sınırları olan bir kurumdur. Kültürler arasında farklılıklar gösterse de tüm toplumlarda geleneksel olarak oturmuş ve resmi olarak kabul edilmiş tek birliktelik şekli olma özelliğini taşımaktadır. Bu birliktelik, toplumları ayakta tutan en önemli güçlerden birini oluşturmaktadır (Tarhan, 2019, s. 13). Evlilikte devamlığın sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi gerek çiftlerin psikolojik dengeleri açısından gerekse toplumda aile kurumunun sürekliliği bakımından kritik öneme sahiptir. Evlilik, sosyal yaşamın bir unsuru olarak bireylerden uyum talep eden bir birliktelik biçimidir. Ruhsal, duygusal, cinsel ve toplumsal etkileşimleri kapsayan bu kurumda eşler arasındaki uyum hem fiziksel hem de psikolojik sağlığın temel dayanaklarından biri olarak görülmektedir (Kalkan, 2002, s. 18). Nitekim Locke ve Wallace'a (1959) göre evlilikte uyum, eşlerin farklı yaşam alanlarında birbirleriyle ne ölçüde anlaşabildiklerini ortaya koymaktadır. Bu uyum; aile bütçesinin yönetiminden duyguların ifade edilmesine, arkadaş çevresinden cinselliğe, toplumsal kurallardan yaşam felsefesine, eşin akrabalarıyla ilişkilere, boş zaman ve ev dışı etkinliklerden uyumsuzlukları çözme biçimlerine, eşe güvene ve evliliğe dair genel düşüncelere kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

İnsanın toplumsal varlık olma niteliği, aile kurumunun önemini daha da artırmaktadır. Dünyaya gelen pek çok canlı kısa sürede kendi başına yaşamını sürdürebilirken insan yavrusu uzun bir dönem başkalarına bağımlı şekilde yaşamaktadır. Bu nedenle antropologlar insanı *prematüre (erken doğmuş) bir varlık* olarak tanımlamakta; bireyin bu yetersizliği uzun bir süre aile adı verilen birincil grup içinde aşabildiğini vurgulamaktadır (Aydın, 2011, s. 26). Dolayısıyla aile, yalnızca biyolojik ihtiyaçların değil; aynı zamanda sosyal, duygusal ve kültürel gelişimin de temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte evlilik, her zaman bireylere istikrarlı bir birliktelik sunmamaktadır. Evlilik, karşılanamayan beklentilerin, başarılı bir şekilde yürütülemeyen ilişkilerin, duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı olabilmektedir. Bu gibi durumlarda eşler birlikteliklerini sona erdirme kararı almaktadırlar. Kişiye, sonuçları ve etkileri toplumdan topluma, zamandan zamana ve kişiden kişiye değişiklik gösteren boşanma olgusu, aile ve evlilik kadar eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen günümüzde hızla artan bir eğilim göstermektedir. Bu durum, boşanmanın günümüzün önemli sosyal problemlerinden biri olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır (Zeybekoğlu, 2012, s. 42).

Türkiye'de boşanma ve yeniden evlenme olgusu üzerine yapılan çalışmalar, bu sürecin kültürel, toplumsal ve cinsiyet temelli boyutlarına dikkat çekmektedir. Türkiye bağlamında

boşanmanın yalnızca bireysel bir tercih değil; aynı zamanda aile yapısı, akrabalık ilişkileri, toplumsal beklentiler ve kültürel normlarla yakından ilişkili bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Yıldırım, 2011; Zeybekoğlu, 2012). Yerli literatürde özellikle kadınların boşanma sonrasında ekonomik, sosyal ve duygusal açıdan daha kırılgan bir konumda yer aldığı; buna karşılık erkeklerin yeniden evlilik konusunda daha hızlı ve istekli davranabildiği yönünde bulgular öne çıkmaktadır (Sayın, 2020; Elmas ve Adak, 2023). Bu durum, boşanma ve yeniden evlenme süreçlerinin Türkiye'de kültüre özgü dinamikler taşıdığını ve toplumsal cinsiyet rollerinin bu süreçler üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Boşanmanın artışında yalnızca toplumsal dinamikler değil, evlilik sürecinde ortaya çıkan bireysel sorunlar da belirleyici olmaktadır. Zamanla eşler arasında artan anlaşmazlıklar ve çatışmalar, evliliğin sürdürülemez olduğu algısını güçlendirmekte; bu birlikteliğin bireyleri yıprattığı ve sağlıklarını olumsuz etkilediği düşüncesi boşanma kararını kaçınılmaz hâle getirmektedir (Sayın, 2020, s. 60). Boşanma sonrasında yaşanan yalnızlık, ekonomik zorluklar, ebeveynlik rollerinin yeniden tanımlanması ve sosyal ilişkilerdeki değişimler bireylerin yaşam dünyalarını yeniden şekillendirmektedir. Bu süreçte bireyler, daha mutlu bir yaşam kurma arayışına girerken yeniden evlilik önemli bir seçenek olarak ortaya çıkmakta; ancak bu süreç de boşanma gibi çeşitli sancılar içerebilmektedir (Timurturkan, 2022, s. 216). Yeniden evlenme, evliliğin sona ermesiyle ortaya çıkan ekonomik kayıpların telafisi, psikolojik sorunların hafifletilmesi ve yalnızlık duygusunun giderilmesi için bir baş etme stratejisi olarak değerlendirilebilmektedir (De Graaf ve Kalmijn, 2003, s. 1459). Bununla birlikte yeniden evlenme kararı; bireylerin cinsiyeti, önceki evliliğin süresi, yaş, sosyal çevre ve özellikle ilk evliliğin niteliği gibi çok sayıda faktörden etkilenmektedir (Sweeney, 2002, s. 411). Boşanmış bireyler, geçmiş evlilik deneyimlerinden hareketle evli ve boşanmış olma durumlarını karşılaştırmakta; bu karşılaştırma, ikinci evliliğe yönelik beklentilerin ilk evliliğe kıyasla farklılaşmasına yol açabilmektedir (Elmas ve Adak, 2023, s. 91).

Yeniden evlenme üzerinde etkili olan bir diğer boyut ise sosyo-demografik faktörlerdir. Çiftlerin eğitim ve refah düzeyleri, kadınların ev dışında çalışmaları, ilk evlenme yaşı, boşanma yaşı ve çocukların varlığı gibi unsurlar, yeniden evlilik kararını belirleyen temel etkenler arasında yer almaktadır (Poortman ve Kalmijn, 2002). Bu noktada cinsiyet, yeniden evlenme kararını belirleyen en kritik değişkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Alan yazın, erkeklerin boşanma sonrasında yeniden evlenme olasılıklarının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Sweeney, 2002; Poortman ve Kalmijn, 2002). Kadınlar açısından yeniden evlenme, çocuk bakım sorumlulukları, ekonomik bağımsızlık düzeyi, toplumsal yargılar ve kültürel beklentiler nedeniyle daha temkinli değerlendirilen bir seçenek hâline gelebilmektedir (Zeybekoğlu, 2012; Sayın, 2020). Buna karşılık erkeklerin, ev içi destek ihtiyacı, yalnızlık algısı ve toplumsal normlar doğrultusunda yeniden evliliği daha işlevsel bir çözüm olarak gördükleri; bu nedenle yeniden evlenmeye daha hızlı ve istekli yaklaştıkları ifade edilmektedir (Elmas ve Adak, 2023). Dolayısıyla yeniden evlenme süreci, kadınlar ve erkekler açısından farklı anlamlar ve motivasyonlar içermekte; bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin aile yapısı üzerindeki belirleyici etkisini bir kez daha görünür kılmaktadır. Bunun yanı sıra, yeniden evlenmeler sonucunda oluşan ailelerde eşler arasında ya da aralarında kan bağı bulunmayan çocuk ve ebeveynler arasındaki problemler de önemli bir rol oynamaktadır. Yeni aile üyeleri arasındaki etkileşimden doğan sorunlar, yalnızca üvey ebeveyn-çocuk ilişkilerini değil, biyolojik aile üyeleri arasındaki bağları da etkileyebilmekte ve sistemin bütününe yansıyabilmektedir (Çobanoğlu ve Tek, 2021, s. 8100). Bu noktada aile olgusunu yalnızca bireysel bir tercih veya ilişkisel bir bağ olarak değil, aynı zamanda toplumsal sistemin devamlılığı açısından işlevsel bir kurum olarak değerlendiren yapısal-fonksiyonalist yaklaşım dikkat çekmektedir. Bu yaklaşıma göre aile, karşılıklı roller, beklentiler ve düzenleyici mekanizmalar aracılığıyla toplumsal düzeni sürdürür (Sayın, 2020, ss. 26-27). Aynı zamanda Giddens'ın (2010) *yakın ilişkilerde dönüşüm* yaklaşımı, modern toplumlarda bireylerin evliliğe dair beklentilerinin değiştiğini ve daha çok duygusal tatmin ile bireysel özgürlükler üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Beck ve Beck-Gernsheim (2012) ise, bireyselleşme kuramı bağlamında, boşanma ve yeniden evlenme süreçlerinin artışını modern toplumlarda bireysel tercihlerin öne çıkmasıyla açıklamaktadır. Dolayısıyla boşanma ve yeniden evlilik, yalnızca bireysel yaşam stratejileri değil aynı zamanda modern toplumların yapısal dönüşümlerinin de bir yansımasıdır.

Boşanmış bireylerin yeniden evlilik konusundaki düşüncelerini incelemek, günümüz aile yapısındaki dönüşümleri anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu inceleme, bireylerin geçmişten getirdikleri kişisel deneyimlerininin yanında içinde bulundukları kültürel ve toplumsal bağlamı da görünür kılmaktadır. Yeniden evlenme kararı, bireylerin mutluluk arayışlarının, toplumsal kabul görme çabalarının ve aile kurumuna dair kolektif değerlerin kesişim noktasında yer almaktadır. Türkiye'de *Aile Yılı* ilan edilen bu dönemde, boşanmış bireylerin yeniden evliliğe bakış açılarını anlamak hem akademik hem de toplumsal açıdan ayrı bir değer taşımaktadır. Bir taraftan bireylerin öznel deneyimlerini anlamlandırmaya katkı sunarken diğer taraftan aile kurumunun güncel işlevlerini, karşılaştığı kırılmaları ve yeniden yapılanma süreçlerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin düşüncelerini fenomenolojik bir yaklaşımla ele alarak aile sosyolojisi literatürüne özgün ve güncel bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu araştırmanın yöntemi, araştırma problemi ile doğrudan ilişkili olarak yapılandırılmıştır. Boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin duygu, beklenti ve düşüncelerini derinlemesine anlamak, bu olguyu bireysel deneyimlerin sosyal bağlamıyla birlikte değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel yöntem, toplumsal olguların yalnızca istatistiksel eğilimler üzerinden değil, bireylerin yaşam dünyaları, anlamlandırma biçimleri ve öznel deneyimleri üzerinden de analiz edilmesine imkân tanımaktadır. Bu yönüyle çalışma, aile sosyolojisi alanında önemli görülen deneyim temelli çözümleme yaklaşımını esas almaktadır. Bu yaklaşım, genellenebilir sonuçlar üretmekten ziyade, belirli bir bağlamda boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin deneyimlerini derinlemesine anlamayı ve yorumlayıcı bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin düşüncelerini derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar, sosyal olguların doğal bağlamında bütüncül olarak anlaşılmasına imkân tanır ve bireylerin öznel deneyimlerini ortaya koymada etkilidir (Creswell, 2018). Çalışmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenolojik desen, belirli bir olguya ilişkin deneyimlerin özünü ortaya çıkarmayı hedefler ve bu özün, katılımcıların yaşantılarının ayrıntılı olarak betimlenmesiyle anlaşılabileceğini varsayar (Moustakas, 1994). Bu bağlamda, araştırmada olgu olarak *boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin düşünceleri* ele alınmıştır. Fenomenolojik yaklaşım sayesinde, boşanmış bireylerin yeniden evlenme kararına ilişkin duygu, düşünce ve algıları, bireysel ve toplumsal bağlamda bütüncül bir şekilde değerlendirilmiştir. Fenomenolojik desenin doğası gereği bu çalışma, temsili bir örneklem üzerinden genelleme yapmayı değil, belirli bir bağlamda bireylerin öznel deneyimlerinin anlam yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Sivas ilinde yaşayan boşanmış bireyler oluşturmaktadır. Örneklem seçimi amaçlı örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin tercih edilme nedeni, araştırma problemine en uygun bilgi verebilecek katılımcılara ulaşmayı mümkün kılmasıdır (Patton, 2014). Sivas'ın örneklem olarak seçilmesinin iki temel gerekçesi bulunmaktadır: İlk olarak Sivas Türkiye'nin geleneksel aile değerlerinin hâlen güçlü biçimde yaşadığı şehirlerden biridir. Bu yönüyle boşanma ve yeniden evlilik gibi toplumsal açıdan duyarlı konuların nasıl algılandığını ortaya koymak için önemli bir saha sunmaktadır. İkinci olarak ise şehrin aile yapısında dönüşümü incelemeye uygunluğudur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2024 verilerine göre son yıllarda İç Anadolu'da boşanma oranlarında belirgin bir artış gözlenmektedir. Bu durum, Sivas'ı toplumsal değişim ve geleneksel aile yapısı arasındaki gerilimin incelenebileceği sosyolojik olarak anlamlı bir saha haline getirmektedir.

Çalışma grubunda 5'i kadın (K1-K5) ve 5'i erkek (E1-E5) olmak üzere toplam 10 katılımcı yer almıştır. Katılımcılar yaş, meslek, eğitim durumu, çocuk sahibi olma ve evlilik süresi gibi

değişkenler açısından çeşitlilik gösterecek şekilde seçilmiştir. Araştırma kapsamındaki tüm katılımcıların yalnızca bir kez evlenmiş ve bir kez boşanmış bireylerden oluşması, örneklemde evlilik sayısına bağlı deneyim farklılıklarını dışlayarak yeniden evlilik algısının ilk boşanma deneyimi üzerinden değerlendirilmesini mümkün kılmıştır. Bu durum, birden fazla evlilik ve boşanma deneyimine sahip bireylerin yeniden evliliğe ilişkin algılarının çalışma kapsamı dışında kalmasına neden olmuştur. Böylece maksimum çeşitlilik örneklemesi sağlanarak araştırma olgusunun farklı yönlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Form, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla yaş, cinsiyet, meslek, evlilik süresi ve çocuk sayısı gibi sosyodemografik sorular yer almıştır. İkinci bölümde ise, evlilik ve boşanma süreçleri ile yeniden evliliğe ilişkin duygu, düşünce ve beklentileri ortaya çıkarmaya yönelik açık uçlu sorular sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacıya görüşme sırasında belirli bir çerçeve sunarken aynı zamanda katılımcıların deneyimlerini kendi ifadeleriyle ayrıntılı biçimde aktarmalarına da olanak tanımıştır. Böylelikle hem karşılaştırılabilir veriler elde edilmiş hem de bireysel farklılıkların görünür kılınması sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

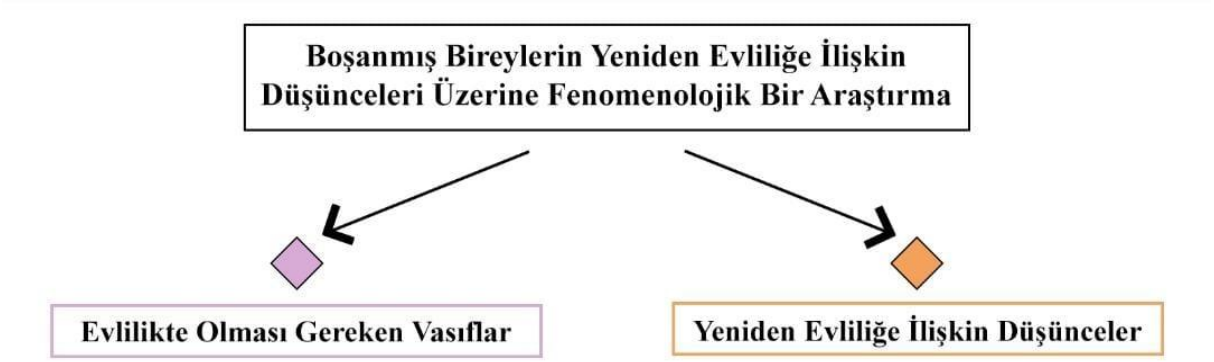
Görüşmeler Ocak-Haziran 2025 tarihleri arasında Sivas'ta yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her görüşme 45-60 dakika sürmüş ve katılımcı onayı ile ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler daha sonra yazıya aktarılmış ve MAXQDA 2024 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Veriler tematik analiz tekniğiyle çözümlenmiş ve iki ana tema ile çok sayıda alt tema belirlenmiştir. Kodlama süreci tümevarım yaklaşımıyla yürütülmüş ve veri setinde tekrar eden anlam örüntüleri temalar hâlinde sınıflandırılmıştır.

Araştırma Etiği

Araştırma sürecinde etik ilkelere titizlikle uyulmuştur. Katılımcıların gönüllü katılımı sağlanmış, araştırmanın amacı kendilerine açıklanmış ve elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir. Katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuş, görüşmelerde anonimlik esas alınmıştır. Araştırma için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kuruluna başvurulmuş; kurul 14.09.2023 tarihli toplantısında araştırmanın etik açıdan uygunluğuna oy birliğiyle karar vermiştir. 9. toplantıda alınan 2023/4 sayılı karar ile araştırmanın etik standartlara uygunluğu resmîleştirilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın analiz sonucunda elde edilen bulgular, iki ana tema altında toplanmıştır: Evlilikte olması gereken vasıflar ve yeniden evliliğe ilişkin düşünceler. Bu temalar, katılımcıların hem kişisel yaşantılarını hem de evlilik kurumuna dair toplumsal algılarını yansıtan geniş bir çerçeve sunmaktadır. Bulgular bölümünde her bir tema, kendi alt kodlarıyla birlikte ele alınmış ve katılımcı ifadeleriyle desteklenmiştir. Böylece, boşanmış bireylerin yeniden evliliğe ilişkin düşünceleri hem bireysel deneyimlerin çeşitliliğini hem de toplumsal bağlamın etkilerini ortaya koyacak şekilde sunulmuştur.

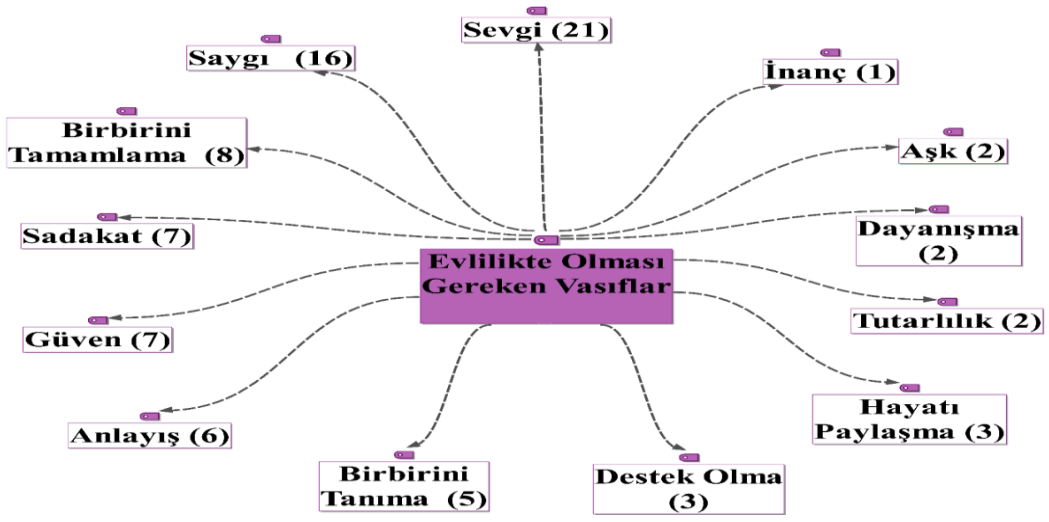
Şekil 1. Araştırmanın Ana Temalarının Gösterimi

Tablo 1
Çalışma Grubuna Ait Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı	Evlilik Süresi	Evlenme Biçimi
K1	26	Kadın	Ön lisans	Banka Memuru	Yok	2 Yıl	Flört Ederek
K2	31	Kadın	Lisans	Öğretmen	1	6 Yıl	Flört Ederek
K3	38	Kadın	Lisans	Hemşire	2	7 Yıl	Flört Ederek
K4	48	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	3	28 Yıl	Görücü Usulü
K5	42	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	2	15 Yıl	Görücü Usulü
E1	30	Erkek	Lisans	Mühendis	Yok	4 Yıl	Flört Ederek
E2	33	Erkek	Lisans	Polis Memuru	1	5 Yıl	Flört Ederek
E3	35	Erkek	Lise	Kasiyer	Yok	2 Yıl	Flört Ederek
E4	29	Erkek	Lise	Esnaf	1	2 Yıl	Flört Ederek
E5	35	Erkek	Ortaokul	Ayakkabı Tamircisi	Yok	5 Yıl	Görücü Usulü

Tablo 1 incelendiğinde katılımcı grubunun yaş, eğitim, meslek, çocuk sahibi olma durumu ve evlenme biçimi açısından çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu çeşitlilik, araştırmada amaçlı örnekleme stratejisi kapsamında maksimum çeşitlilik yaklaşımının benimsenmesiyle sağlanmıştır. Böylece farklı sosyodemografik özelliklere sahip katılımcıların yeniden evliliğe ilişkin deneyim ve düşüncelerinin çok boyutlu olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Evlilikte Olması Gereken Vasıflar

Şekil 2. Evlilikte Olması Gereken Vasıflar Teması Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 2'de yer alan *Evlilikte Olması Gereken Vasıflar* teması altında yapılandırılan hiyerarşik kod–alt kod modeli, katılımcıların evliliği hangi temel nitelikler üzerinden anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadır. Modelde öne çıkan sevgi, evliliğin duygusal temelini oluşturan ve diğer tüm vasıfları besleyen merkezî bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Sevgiyle birlikte sıklıkla vurgulanan saygı, eşler arasındaki ilişkinin sürdürülebilirliği ve bireysel sınırların korunması açısından temel bir değer olarak ele alınmaktadır. Evliliğin güven temelli bir ilişki biçimi olarak inşa edildiğini gösteren güven ve sadakat kodları, karşılıklı bağlılık ve istikrar beklentisini yansıtmaktadır. Katılımcılar açısından bu iki vasıf, evliliğin devamlılığını sağlayan vazgeçilmez unsurlar arasında yer almaktadır. Anlayış ve birbirini tanıma, eşlerin farklılıklarını kabul edebilme, empati kurabilme ve ilişkide uyumu sürdürebilme kapasitesine işaret etmektedir. Bu kodlar, evliliğin zaman içinde öğrenilen ve geliştirilen bir ilişki biçimi olarak algılandığını göstermektedir. Modelde yer alan birbirini tamamlama, destek olma ve dayanışma kodları, evliliğin yalnızca duygusal değil, aynı zamanda işlevsel ve karşılıklı sorumluluk içeren bir birliktelik olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Hayatı paylaşma, evliliğin gündelik yaşam pratikleri üzerinden kurulan ortaklığına vurgu yaparken; tutarlılık, eşlerin davranış ve tutumlarında süreklilik beklentisini ifade etmektedir. Daha sınırlı sayıda dile getirilen aşk ve inanç kodları ise, evliliğin romantik ve değer temelli boyutlarının bazı katılımcılar için ikincil ama tamamlayıcı nitelikler taşıdığını göstermektedir.

Katılımcılar için sevgi, evliliğin en temel harcı olarak görülmektedir. Bu bağlamda, sevgi eksikliği katılımcıların gözünde evliliğin dağılmasına giden süreci hızlandıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Giddens'ın (2010) da belirttiği üzere modern toplumlarda evlilik, yalnızca hukuki bir birliktelik değil, duygusal tatmine dayalı bir yakınlık ilişkisi olarak algılanmaktadır.

> "Evlilikte olması gereken en önemli vasıflar bence sevgi, saygı ve sadakat. Yani bunlardan hangisi eksilirse eksilsin bu evlilik yürümez. Bunların üçünün de aynı anda olması gerektiğini düşünüyorum." **(K2)**

K2'nin bakış açısında sevgi, tek başına yeterli değildir. Saygı ve sadakatle tamamlanmadığında evlilik kurumunun ayakta kalamayacağına işaret edilmektedir. Eğitimli ve çalışan bir kadın olarak K2'nin, evliliği karşılıklı sorumlulukların ve duygusal bağlılığın birlikte yürütülmesi gereken bir kurum şeklinde gördüğü söylenebilir.

> "Evlilikte olması gereken en önemli vasıflar saygı, sevgi. İki kişi birbirine saygı duyduktan sonra o evlilik çok güzel gider yani. Ancak sevgi de olacak o saygının yanında." **(K5)**

K5'in ifadesi, sevginin evlilikte temel bir beklenti hâline geldiğini göstermektedir. Katılımcı, geleneksel görücü usulü evliliklerde bile artık sevginin aranan bir değer olarak öne çıktığını vurgulamaktadır. Bu durum, toplumsal dönüşümle birlikte evlilik anlayışında duygusal beklentilerin güç kazandığını göstermektedir.

Araştırmada öne çıkan bir diğer değer, saygıdır. Katılımcılar için saygı, evliliğin sürdürülebilirliği açısından en az sevgi kadar kritik görülmektedir. Aile sosyolojisi literatüründe saygı, eşler arasındaki ilişkinin yalnızca bireysel bir duyguya değil, aynı zamanda toplumsal normlara dayalı bir düzene işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Toplumsal beklentiler çerçevesinde saygı, evliliğin istikrarını ve aile kurumunun meşruiyetini sağlayan temel değerlerden biridir.

> "Evlilikte olması gereken vasıflar öncelikle saygı ve sadakat olması gerekiyor. Yani insanların birbirlerinin düşüncesini saygı çerçevesi içinde değerlendirmesi gerekiyor. Ben bu şekilde düşünüyorum." **(E3)**

E3'ün ifadesi, evlilikte saygının temel bir gereklilik olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıya göre saygı, eşlerin düşüncelerini anlayarak çatışmaları büyümeden çözmelerini sağlamaktadır. Bu durum, kısa süreli evlilik yaşamış ve düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin, evlilikte başarıyı sevgi kadar karşılıklı saygıya da bağladıklarını göstermektedir.

> "Tamamen ortak değerlerde buluşmak ve karşılıklı anlayış diyebilirim. Bence ben biraz Yeşilçam tarzında kaldım ama olması gereken de bu. Ortak bir anlayış saygı ve sevgi." **(K4)**

Görücü usulü bir evlilik deneyimi olan K4'ün düşüncesi geleneksel evliliklerde bile saygının, anlayış ve ortak değerlerle birlikte evliliğin devamlılığını sağlayan temel bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle uzun süreli evliliklerde saygının, sevgi kadar belirleyici bir norm olduğu ve toplumsal beklentilerin bu yönde şekillendiği görülmektedir. Birbirini tamamlamaya dair olan yaklaşım, aile kurumunu yalnızca bireylerin bir araya gelmesi değil, aynı zamanda karşılıklı dayanışma ve iş bölümüne dayalı bir birliktelik olarak tanımlar. Sosyolojik açıdan bakıldığında, birbirini tamamlama fikri Parsons'un işlevselci kuramındaki karşılıklı rol paylaşımı anlayışıyla da örtüşmektedir. Çünkü aile, her iki eşin de yerine getirdiği rollerin uyumuyla toplumsal düzenin devamını sağlamaktadır (Poloma, 1993).

> "Evlilik birbirimizi tamamlama olayıdır bence. Yani bir erkek ve kadın birbirimizin tamamlayıp aynı evde yaşamı olayıdır. Birbirimize saygıyla birlikte, yani bence evlilik birlikte kelimesini yaşamaktır. Yani her şeyi birlikte yapmamız lazım. Atıyorum ben yemek yapıyorsam onun bulaşıkları yıkaması lazım ki birbirimizi tamamlayalım. Tek taraflı olmaması gerekiyor." **(K1)**

K1 evliliği yalnızca duygusal bir bağ olarak değil, aynı zamanda günlük yaşam pratiklerinde karşılıklı destek ve iş bölümüyle sürdürülen bir ortaklık olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle kadınların iş hayatında yer aldığı modern toplumlarda, bu tamamlayıcılık anlayışı yalnızca ev içi rollerin paylaşımıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda duygusal ve ekonomik dayanışmayı da içermektedir. Sadakat, evlilikte güvenin ve bağlılığın somut göstergesi olarak görülmekte, eşlerin birbirine karşı sorumluluklarını yerine getirmelerinin temel şartı olarak değerlendirilmektedir. Sadakat, yalnızca bireylerin kişisel tercihi değil, aynı zamanda evlilik kurumunun sürekliliğini sağlayan bir toplumsal norm olarak işlev görmektedir. Bu açıdan sadakatin eksikliği, evlilik kurumunun toplumsal meşruiyetini zedeleyen ve boşanmayı hızlandıran en önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

> "Evlilikte olması gereken en önemli vasıflar bence sevgi, saygı ve sadakat. Sevgi ve sadakat olsa bile saygı olmazsa yine olmaz. Yani bunlardan hangisi eksilirse eksilsin bu evlilik yürümez. Bunların üçünün de aynı anda olması gerektiğini düşünüyorum." **(K2)**

K2'nin vurgusu, sadakatin sevgi ve saygıyla birlikte evliliğin üç temel dayanağından biri olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede katılımcı, söz konusu üç unsurdan herhangi birinin zayıflaması ya da yokluğu durumunda evlilik birliğinin kaçınılmaz biçimde zedeleneceğini ifade etmektedir. Katılımcının deneyimleri, sadakatin evlilikte yalnızca eşler arasındaki güven ilişkisini pekiştiren bireysel bir tutum olarak değil, aynı zamanda aile kurumunun bütünsel işleyişini ve sürekliliğini sağlayan temel bir toplumsal değer olarak görüldüğünü göstermektedir.

Güven, aile sosyolojisi açısından yalnızca bireyler arası bir duygu değil, aynı zamanda evlilik kurumunun sürekliliğini sağlayan bir sosyal sermaye unsurudur. Luhmann'ın (1979) belirttiği gibi güven, belirsizlikleri azaltarak toplumsal ilişkilerin devamlılığını mümkün kılar. Evlilik bağlamında güvenin yokluğu, eşler arasında şüphe ve güvensizlik doğurarak aile kurumunun işleyişini zayıflatmaktadır.

> "Bence evlilik insanın doğal süreçlerinden bir tanesidir. Evlilikte olması gereken en önemli vasıflardan ilki güven. Yani güven ve inanç bir arada olmalı." **(E2)**

E2 güvenin sadece bireyler arası ilişkisel bir unsur olmadığını; aynı zamanda evlilikte inançla birlikte kurumsal bağlılığı besleyen bir değer olarak algılandığını göstermektedir. Bu noktada güven, sevgiyle birlikte evlilikte hem duygusal tatmini sağlamaktadır hem de toplumsal düzeni ayakta tutan çift yönlü bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eşler arasında ortaya çıkabilecek farklılıkların tolere edilmesini, ortak bir yol bulunmasını ve evlilik ilişkisinin sürdürülebilir kılınmasını sağlayan önemli unsurlardan biri de anlayıştır. Anlayış

eşler arasındaki çatışmaların yıkıcı bir hâl almasını önleyen ve evlilik kurumunu istikrara kavuşturan bir toplumsal denge mekanizması işlevi görmektedir. Özellikle uzun süreli evliliklerde, sevgi kadar karşılıklı hoşgörü ve empati de evliliğin devamlılığı için kritik öneme sahiptir. İki çocuk annesi ve uzun süreli evlilik deneyimi yaşamış olan K3, anlayışı sevgiyle birlikte evlilikte en önemli vasıflardan biri olarak değerlendirmektedir:

> "En önemli vasıflar, birbirini sevmek, anlayışlı olmak, anlayabilmek. Ortak yolu bulabilmek. Bunların dışındakiler ayrıntı." **(K3)**

> "Evlilik acısıyla tatlısıyla güzel bir şey. Ama kafanın uyuşması lazım karşısındaki insanla. Birbirini anlaman lazım, sevmen sayman lazım." **(K5)**

Katılımcıların deneyimleri, evlilikte sevginin tek başına yeterli olmadığını, bunun yanında karşılıklı anlayışın da kritik bir değer olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Uzun süreli evlilik yaşamış olan kadın katılımcılar, bir yandan ortak yolu bulabilmenin, diğer yandan da kafaların uyuşması ve birbirini anlamanın evliliği sürdüren temel unsurlar olduğuna işaret etmektedir. Bu ifadeler, farklı sosyo-demografik geçmişlere sahip bireylerin ortak vurgusunu yansıtmaktadır: Evlilik, yalnızca duygusal bir bağ değil, aynı zamanda empati, hoşgörü ve uyuma dayalı bir toplumsal ortaklıktır. Sosyolojik açıdan bakıldığında bu durum, aile kurumunun istikrarını sağlayan değerlerin sevgiyle sınırlı kalmayıp karşılıklı anlayışla pekiştirildiğini göstermektedir.

Sosyolojik açıdan bakıldığında, birbirini tanıma olgusu evliliğin duygusal bir birliktelik olmasına ve sürekli bir öğrenme olduğuna işaret etmektedir. Giddens'ın (2010) belirttiği gibi modern evlilikler, geleneksel bağlardan ziyade karşılıklı tatmin ve saf ilişki arayışı üzerine kurulmaktadır. Bu noktada eşlerin birbirini tanıması ilişkinin sürdürülebilirliği açısından kritik rol oynamaktadır.

> "İyi bir eş. Yani iyi bir eşten kastım nedir? Beni gerçekten iyi tanıması gerekiyor. Yani ben hastalandığımda nasıl davranılmasından hoşlanıyorum, ne yapması gerekiyor. Bana böyle sadece bir eş değil her şey olması lazım. Ablam olması lazım, eşim olması lazım. Benim için her şey olması lazım o yüzden." **(K1)**

> "Yani karşımdaki insanın aşmış olması gereken şey şu: Elbette kendi istekleri olacak ancak hayatına alacağı kişiyi iyi tanımalı. Olgunlaşmak derken özellikle bunu vurgulamak istedim. Zaten konuşma boyunca söylemek istediğim temel nokta da buydu: Kişinin hem kendi isteklerinin hem de karşısındaki insanın isteklerinin farkında olması ve bu istekleri ortak bir noktada buluşturabilmesidir. Ayrıca kıskançlık gibi bazı duyguları da aşmış olması gerekir." **(E1)**

Her iki katılımcının da görüşleri, sosyo-demografik farklılıklarına rağmen, evlilikte uyumun yalnızca sevgi ve saygı ile değil, aynı zamanda eşlerin birbirini derinlemesine tanıyabilme becerisiyle sağlanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, modern toplumlarda evlilik kurumunun bireyler arası empati, anlayış ve kişisel farkındalık üzerine giderek daha fazla inşa edildiğini göstermektedir. Katılımcılar, evlilikte eşlerin birbirlerine destek olmasının ilişkinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir değer olduğunu vurgulamaktadır. Sosyolojik açıdan bakıldığında, destek olma yalnızca bireyler arası bir yardım biçimi değil, aynı zamanda aile kurumunun işlevlerini yerine getirmesini sağlayan bir dayanışma pratiğidir. Durkheim'ın (2023) da belirttiği üzere, toplumsal dayanışma modern toplumlarda ilişkilerin devamlılığını sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Bu bağlamda evlilikte destek olma, aileyi bir arada tutan ahlaki ve sosyal bağları güçlendiren bir işlev görmektedir.

> "Bence iyi bir eş olması lazım. Şu anlamda diyemeyeceğim, her anlamda. Hayatın her anında her alanında mutluyken de üzgünken de destek olmak gerekir. En önemli vasıf arkadaş olması, dost olması yani olmalı ki bu evlilik devam edebilsin yoksa sorunlar çıkıyor ve ilerlemiyor bazı şeyler." **(E1)**

> "Birbirlerine yardımcı olmaları lazım. Yani her konuda birbirlerine destek olmaları lazım. Bu olduktan sonra her şey çözülür." **(K5)**

Katılımcıların ifadeleri, destek olma pratiğinin evlilikte yalnızca kriz anlarında değil, gündelik yaşamın her alanında gerekli görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgu, aileyi ayakta tutan değerler arasında karşılıklı dayanışmanın güçlü bir şekilde öne çıktığını ve evlilikte eşlerin yalnızca partner değil, aynı zamanda birbirlerinin arkadaşı ve dostu olarak görüldüğünü göstermektedir. Katılımcılar, evlilikte eşlerin yalnızca duygusal bağ kurmalarının yeterli olmadığını, aynı zamanda hayatı paylaşmalarının da ilişkinin sürdürülebilirliği için gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Hayatı paylaşma, evliliğin yalnızca bireysel bir tercih değil, ortak bir yaşam projesi olduğu fikrine karşılık gelmektedir. Berger ve Kellner'in (1964) belirttiği üzere evlilik, iki bireyin ortak bir yaşam dünyası inşa etmesiyle toplumsal bir gerçeklik kazanır. Bu nedenle hayatı paylaşma, aile kurumunun hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yeniden üretimini sağlayan bir işlev üstlenmektedir.

> "Evlilik iki insanın hem düşüncelerini hem de hayatını paylaştığı bir müessese. Yani bu olunca olgun düşüncelerle ne kadar güzel bir şekilde ilerletebilirsek o kadar güzel olur. O şekilde." **(E1)**

E1'in ifadesi, evliliğin yalnızca günlük yaşamın pratiklerini değil, aynı zamanda düşünce ve değer dünyasını da kapsayan bir birliktelik olduğunu göstermektedir. Bu vurgu, eşlerin karşılıklı olgunluk düzeyine sahip olmalarının, hayatı paylaşma sürecini kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır. Bu açıdan olgunluk evlilikte uyum için önemli bir faktör olarak belirtilmiştir.

Tutarlılık, eşlerin davranışlarının, sözlerinin ve beklentilerinin birbirine uygun olması anlamına gelmektedir. Tutarlılık aynı zamanda aile kurumunun güvenilirliğini sağlayan bir unsur olarak değerlendirilebilir. Çünkü ilişkide süreklilik ve öngörülebilirlik, bireyler arasında güvenin pekişmesine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda bu kavram, modern toplumlarda evlilikte istikrarsızlık riskine karşı bir denge mekanizması olarak işlev görmektedir.

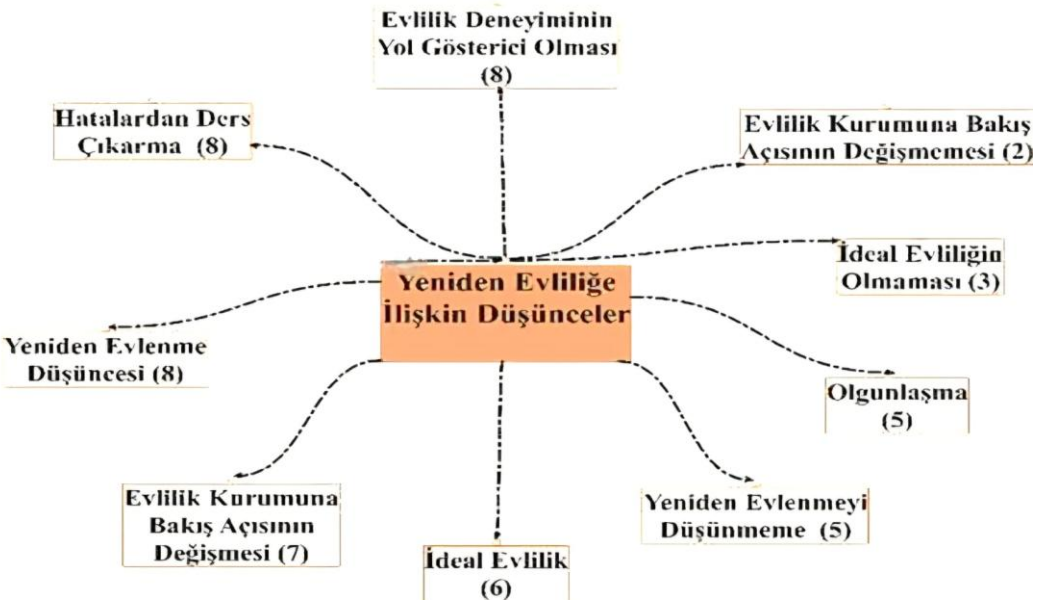
> "Evlilikte olması gereken şeylere gelecek olursak da bir kere evli olan kadın da erkek de kavgadan kaçınacak, biri üste çıkıyorsa diğeri altta kalacak tahammül seviyesini düşürecek ama şimdi nerede öyle evlilikler nerede. Herkes ben altta kalmayayım istiyor. Biraz da çocuk yapma ihtiyacından doğuyor evlilik bence. Evlilikte tutarlı olmak, güvenilir olmak, sadık olmak, doğru ve dürüst olmak en önemli gerekliliklerden biri diyebilirim." **(E4)**

E4'ün sözleri, tutarlılığın yalnızca bireysel bir erdem değil, aynı zamanda evlilikte karşılıklı fedakârlık ve uyumun sürdürülebilirliği açısından da zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Onun bakış açısı, tutarlılığın güvenilirlik, sadakat ve dürüstlük gibi diğer değerlerle birlikte ele alınarak aile kurumunun istikrarını sağlayan temel yapı taşlarından biri olarak görüldüğünü göstermektedir. Modern toplumlarda aşk, evliliklerin yalnızca toplumsal normlara veya ekonomik gerekçelere dayalı değil, bireylerin öznel tercihleri ve duygusal bağları üzerine kurulmasını da sağlayan temel bir unsur hâline gelmiştir. Giddens'ın (2010) saf ilişki kavramsallaştırmasında da vurguladığı gibi, modern evliliklerde aşk, eşlerin ilişkiye devam etme motivasyonlarını besleyen ve birlikteliğin anlamını derinleştiren en önemli faktörlerden biridir.

> "Evlilik iki insanın hayatlarını birbirleriyle devam ettirmek istemeleriyle başlayan bir süreçtir. Ben bunu iki insanın âşık olarak yapması taraftarıyım. Yani kendi yapıma göre görücü usulü çok doğru gelmiyor. Sonuçta bir insan aynı yatağa gireceği kişiyi tanımalı." **(K2)**

K2'nin sözleri, aşkın evlilik için başlangıç noktası olması gerektiği yönündeki güçlü inancı ortaya koymaktadır. Onun yaklaşımı, geleneksel görücü usulü evliliklere mesafeli duruşunu ve aşkı evlilik kararında belirleyici bir ölçüt olarak görmesini yansıtmaktadır. Katılımcının vurgusu aşkın yalnızca bireysel bir duygu değil, modern toplumlarda evlilik kurumunu dönüştüren ve bireylerin evlilikten beklentilerini yeniden şekillendiren bir toplumsal değer olduğunu göstermektedir. İnanç sadece dini bağlamda değil, aynı zamanda eşlerin birbirlerine ve evlilik kurumuna duydukları bağlılığı ifade eden bir değer olarak öne çıkmaktadır. Sosyolojik açıdan bakıldığında, inanç kavramı bireylerin ilişkiye anlam yüklemesini sağlayarak evlilik kurumunu meşrulaştırır. Berger ve Luckmann'ın (2018) sosyal gerçekliğin inşası yaklaşımında belirtildiği gibi, ortak inançlar ve değerler ilişkilerin sürekliliğini garanti altına alan toplumsal dayanaklar üretmektedir.

Yeniden Evliliğe İlişkin Düşünceler

Şekil 3. Yeniden Evliliğe İlişkin Düşünceler Teması Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Katılımcıların yeniden evliliğe dair düşüncelerinde öne çıkan ilk unsur**,** önceki evlilik deneyimlerinin yol gösterici olmasıdır. İlk evliliğin bireylere kazandırdığı deneyim, yalnızca kişisel hataların fark edilmesini değil, aynı zamanda gelecekteki ilişkiler için daha gerçekçi beklentiler geliştirilmesini de sağlamaktadır. Bu durum, Berger ve Kellner'in (1964) evliliği ortak bir yaşam dünyasının inşası olarak tanımlamalarını akla getirmektedir. Çünkü başarısızlıkla sonuçlanan ilk denemeler, bireylerin ikinci kez bu yaşam dünyasını nasıl kurmaları gerektiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

> "Yol gösterici olacağını düşünüyorum çünkü bir insan ne ise odur. Zaten demiştim ya az önce de evleneceğim insanı nişanlıyken anladım ama ailemin sıkıntısı, baskısı yüzünden evlenmek zorunda kaldım diye. Az buçuk insanlar zaten rengini belli ediyor. O yüzden rengini belli ettiği için o zamanlar konuşamıyordum. Çok küçüktüm. 18 yaşındaydım. Daha 18'ime girmemiştim bile." **(K3)**

Lisans mezunu hemşire K3 aile baskısıyla yaptığı erken evliliğin yol gösterici olduğunu, bu tecrübenin ileride daha bilinçli seçimler yapmasına katkı sağladığını ifade etmiştir. Sosyodemografik özellikler burada belirleyicidir. Ekonomik bağımsızlık beklentilerde netlik sağlarken baskı altında yapılan evlilikler sonraki algıları şekillendirmiştir. Katılımcıların deneyimleri, ilk evliliğin yeniden evliliğe dair kriterleri belirleyen önemli bir referans noktası olduğunu göstermektedir. Cherlin'in (2009) de vurguladığı üzere, boşanma sonrası yeniden evlilikler, geçmişten öğrenme ve daha bilinçli seçim yapma çabasını yansıtmaktadır.

Yeniden evlilik düşüncesinde öne çıkan önemli noktalardan biri, ilk evlilikte yapılan hatalardan ders çıkarılması gerektiği yönündeki görüştür. Katılımcılar, boşanmayı yalnızca karşı tarafın hatalarına bağlamamakta; kendi davranışlarını da sorgulayarak ikinci bir evlilikte aynı yanlışları tekrar etmemeye özen göstermeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, modern aile sosyolojisinde giderek öne çıkan öz-düşünümsellik (reflexivity) kavramıyla örtüşmektedir. Giddens'ın (2014) belirttiği gibi, modern bireyler yaşam öykülerini geçmiş deneyimlerinden hareketle yeniden şekillendirme eğilimindedir.

> "Tabii ki. Sonuçta boşanmak karşılıklı olan bir durum. Her zaman karşı tarafı suçlamak haksız bir gösterge. Belki benim de hatalarım vardır. Yanlış yapmışımdır. Bunların farkına varıp tabii ki yapacağım evlilikte yapmamaya özen gösteririm." **(K2)**

> "Kesinlikle inanıyorum. Önemli olan hatalardan ders çıkarmak benim için. Bir hata ve ben bu hatanın tekrar olacağını düşünmüyorum." **(E3)**

Öğretmen olan K2, flört ederek evlenmiş ve altı yıllık evliliğinden bir çocuk sahibi olmuştur. Onun ifadesi, özellikle çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumlulukla birlikte hataların farkına varma ve yeni bir evlilikte bunları tekrarlamama bilincini yansıtmaktadır. Bu durum, çocuklu kadınların yeniden evlilik kararlarında daha dikkatli ve temkinli bir yaklaşım sergileyebildiklerini göstermektedir. Lise mezunu ve çocuksuz olan E3 ise flört ederek evlenmiş ve yalnızca iki yıl süren kısa bir evlilik yaşamıştır. Onun yaklaşımı, daha erken sonlanan bir evlilik deneyiminin, sonraki ilişkilerde daha hızlı bir öğrenme sürecine dönüştüğünü göstermektedir. Çocuksuz olması, onun yeniden evlenme kararında daha bireysel ve duygusal gerekçelere dayanmasına imkân sağlamış olabilir. Hatalardan ders çıkarma yalnızca bireysel bir farkındalık süreci değil, aynı zamanda yeniden evlilik düşüncesini şekillendiren temel bir toplumsal pratiktir.

Katılımcıların yeniden evlilik düşüncelerinde öne çıkan bir diğer unsur, ideal evlilik arayışıdır. Modern toplumlarda evlilik, yalnızca biyolojik ihtiyaçların karşılanması ya da toplumsal normların gereği değil; aynı zamanda bireylerin mutluluk, huzur ve tatmin beklentilerinin karşılandığı bir yaşam biçimi olarak kurgulanmaktadır. Bu nedenle ideal evlilik kavramı hem bireysel hayallerin hem de toplumsal değerlerin kesişiminde yeniden şekillenmektedir.

> "Benim için ideal bir evlilik vardır. Çünkü her şeyin olması gerektiği gibi rol modeli vardır. Şartlar uygunsa taraflar belirli yükümlülüklere, belirli becerilere sahipse ortaya çıkacak ürün de bu evlilik olabilir." **(E2)**

> "Vardır. İdeal evlilik, birbirini anlayan çiftlere birbiriyle ortak kararda buluşan çiftlere hayranım. İdeal bir evlilik dediğim gibi yuva kurmaktır. Bence öncelikle güzel anlaşarak, dediğim gibi birbirini severek yuva kurmak, aile olmak." **(K3)**

Polislik gibi disiplin ve sorumluluk gerektiren bir mesleğe sahip olan E2 için ideal evlilik daha çok yükümlülüklerin dengeli paylaşımıyla tanımlanırken; hemşirelik gibi bakım ve empati odaklı bir mesleğe sahip olan K3 için ideal evlilik, sevgi, anlayış ve ortak kararlarla şekillenen bir yuva olarak ifade edilmektedir. Onun yaklaşımı, ideal evliliğin bireysel uyumun ötesinde, ortak kararlarla şekillenen bir toplumsal birliktelik olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle uzun süreli bir evlilik geçmişine sahip bir kadın olarak K3'ün bu vurgusu, evliliğe yüklenen aile kurma misyonunu yansıtmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, ideal evlilik kavramının tek tip bir tanımdan ziyade, bireylerin geçmiş deneyimleri, toplumsal roller ve kültürel değerlerle şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda ideal evlilik, kimi zaman karşılıklı sorumluluk ve rol paylaşımıyla, kimi zaman ise sevgi, anlayış ve uyum temelinde tanımlanmakta; fakat her durumda toplumsal düzenin ve aile kurumunun devamlılığını sağlayan bir hedef olarak konumlandırılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, ideal evlilik kavramının tek tip bir tanımdan ziyade, bireylerin geçmiş deneyimleri, toplumsal roller ve kültürel değerlerle şekillendiğini göstermektedir.

Katılımcıların bir kısmı, boşanma sonrası yeniden evlenmeye sıcak bakmadıklarını ifade etmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin yaşadıkları olumsuz deneyimlerin ardından güven duygusunda meydana gelen zedelenmelerin ve yeni bir evliliğe dair kaygıların göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sosyolojik açıdan bu durum, modern toplumlarda artan bireyselleşme eğiliminin ve ilişkilerin giderek daha kırılgan hâle geldiğini belirten Bauman'ın (2023) yaklaşımının somut bir yansımasıdır. Bauman'a (2023) göre modern bireyler, ilişkileri uzun vadeli bir bağlanmadan ziyade geçici bir birliktelik olarak görmeye eğilimlidir. Bu nedenle boşanma sonrası yeni bir evliliğe yönelmek yerine, bireyler özgürlüklerini korumayı ve yeniden incinme riskinden kaçınmayı tercih edebilmektedir.

> "Açıkçası ben karşı tarafa olan inancımı yitirmiş durumdayım bir tık. Bu yüzden hani tekrardan nasıl olur bilmiyorum. Şu anlık evlenmek gibi bir düşüncem yok." **(E3)**

> "Evet değiştirdi aslında ya. Şu an belki de yeni olduğundan evlenmek istemiyorum. Artık bakın kimse kolay kolay evlenmek istemiyor. Tabii bu sadece bir kesim. Bir kesim de aşırı evlilik meraklısı. Evli olunca mutlu olacaksın her şey güzel gidecek diye bir film yok. Evlilik olacaksa ne olmaması gerektiğini biliyorum. Aklımda şu an yeni bir evlilik yapmak yok. Kolay bir karar değil. Bir de ikinci kez biraz zor şu yıllar. Bu da nasip kısmet diyelim." **(E4)**

E3'ün ifadesi, kısa süreli evlilik deneyiminin ardından gelişen güven kaybını ortaya koymaktadır. Çocuksuz ve genç yaşta boşanmış bir birey olarak onun yaklaşımı, modern toplumda ilişkilerin sürekliliğini sağlayan güven mekanizmalarının kırılganlaştığını göstermektedir. E4'ün sözleri ise, ikinci evlilik kararının günümüz toplumunda giderek daha zor bir hâle geldiğini göstermektedir. Esnaf olarak çalışan ve bir çocuk sahibi olan E4, evliliğin mutlak mutluluk getirmediğini, aksine riskler barındırdığını vurgulamaktadır. Bu ifade, Beck'in (2014) risk toplumu yaklaşımıyla da ilişkilendirilebilir. Çünkü bireyler yeni bir evliliğe adım atarken olası hayal kırıklıklarını ve sorumlulukları hesap ederek temkinli davranmaktadır.

Evlilikte yalnızca mutluluk ve romantizm değil, aynı zamanda zorluklara karşı dayanma, sorunlarla baş edebilme ve sabır gösterebilme yetisi de önemlidir. Bu bakış açısı, evliliği süreklilik arz eden bir toplumsal kurum olarak gören işlevselci yaklaşımla örtüşmektedir. Aynı zamanda Erikson'un (1968) psikososyal gelişim kuramında vurguladığı yakınlık ve üretkenlik evresini de çağrıştırmaktadır; çünkü olgunlaşma, bireylerin yalnızca kendi ihtiyaçlarını değil, partnerlerinin ve ailenin ihtiyaçlarını da gözetmelerini gerektirir.

> "Evlilikte hep güzel günler ve mutluluklar paylaşılacak diye bir durum yok. İnsanları özellikle gençleri dikkatlice takip ediyorum. İstiyorlar ve sanıyorlar ki hep güzel hep peri masalı gibi gitsin her şey. Bu da en ufak bir hayal kırıklığında bile umutla başlanan evliliklerin bitmesine neden oluyor. Evliliği sürdürmede en büyük vasıf, dayanışma gösterebilmek ve karşılıklı bir olgunluğa sahip olmak. Böyle evlilikler sürer. Bundan mahrum kalan ilişkiler de ya zoraki huzursuz ve mutsuz devam ediyor ya da boşanma ile sonuçlanıyor." **(K4)**

28 yıllık evlilik geçmişi olan K4'ün vurgusu, uzun süreli bir birlikteliğin ardından olgunluk kavramına farklı bir perspektif kazandırmaktadır. Onun ifadesi, yalnızca romantik beklentilerin değil, aynı zamanda dayanışma ve sabır unsurlarının evliliğin devamı için elzem olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, genç yaşta evlilik yapan bireylerin evliliğe daha romantik bir gözle bakmalarına karşın, uzun süreli evlilik tecrübesine sahip bireylerin evliliği daha çok olgunluk ve dayanıklılık üzerinden tanımladıklarını göstermektedir. Katılımcının bakış açısı, evliliğin sürekliliğini sağlamada olgunlaşmanın temel bir değer olduğunu ve olgunlaşmadan yoksun ilişkilerin mutsuzluk ya da boşanma ile sonuçlanabileceğini göstermektedir. Bu, modern toplumlarda evlilik kurumunun yalnızca sevgiye değil, aynı zamanda karşılıklı sorumluluk bilincine dayalı olarak sürdürülebileceğine işaret etmektedir.

Bazı katılımcılar, ideal bir evliliğin olmadığı görüşünü dile getirmiştir. Onlara göre evlilik, kaçınılmaz olarak sorunları ve çatışmaları içinde barındıran, mükemmellikten uzak fakat sürdürülebilir bir kurumdur. Bu bakış açısı, Bauman'ın (2023) modern toplumlarda ilişkilerin kırılganlığına işaret eden akışkan aşk yaklaşımıyla örtüşmektedir. Çünkü bireyler, ilişkilerden kusursuzluk beklemek yerine, onları yönetilebilir riskler ve kişisel uyum çerçevesinde değerlendirmeye yönelmektedir.

> "Evliliğin ideali olmaz bence ya. Ha şöyle derseniz olur. Paylaşılacak ortak şeyler ve ayrı şeyler nedir ona örnek verebilirim. Güven derim, olgunluk birliği derim. Ama bu da kişiseldir. Bu yüzden bunlar var diye bir evlilik ideal olmaz veya yok diye de ideal değildir diyemem. Kişiseldir dediğim gibi ama bence ideal bir evlilik yoktur. Sadece evliliği idame ettirecek bir yetenek ve bazı şartlar vardır. Çünkü dediğim gibi beş parmağın beşi bir mi, değil. Evlilik de öyle. Kişisel değer ve bireyin ya da evlenecek ya da evli çiftin kendi istek ve doğruları bir evliliği uzun ömürlü yapabilir." **(E4)**

E4 evliliğin idealinin olmadığını, fakat güven, olgunluk ve kişisel değerlerin bir araya gelmesiyle uzun ömürlü olabileceğini dile getirmiştir. Onun ifadesi, sosyoekonomik sorumlulukları daha ağır olan bireylerin evliliği idealden çok pratik uyum üzerinden değerlendirdiğini göstermektedir. Katılımcıların bu yaklaşımları, ideal evlilik arayışının yerine uyum, güven ve dayanıklılık gibi daha somut değerlere yönelimin öne çıktığını göstermektedir. Bu bulgu, modern toplumlarda evliliğin giderek daha çok mükemmel bir birliktelik beklentisinden uzaklaşıp, bireysel farklılıkların tolere edildiği, sürekliliği sağlayacak asgari koşulların öne çıktığı bir ilişki biçimi olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Boşanma deneyimi, katılımcılar için evlilik kurumuna dair genel algıyı olumsuz yönde değiştirmemiştir. Bu bireyler, kendi yaşadıkları sorunların kişisel koşullara özgü olduğunu, evliliğin ise toplumsal yaşam için hâlâ değerli ve anlamlı bir kurum olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü aile ve evlilik, bireysel sorunlara rağmen toplumsal istikrarın devamı için temel bir işlev yüklenmektedir.

> "Benim olumsuz bir deneyim yaşamış olmam evlilik kurumunun da olumsuz bir yapı olduğu anlamına gelmiyor. Gerçekten ben de kendim gibi ruh eşimi bulabilirsem gerçekten mutlu bir evlilik yapabileceğime inanıyorum. Çünkü evlilik kurumunu çok önemsiyorum" **(E2)**

> "Hayır, düşünmüyorum, her insan aynı olacak diye bir şey yok. Zaten kendim seçmemiştim evlendiğim eşimi de. Hatta ben nişanlandığımızda yapamayacağımızı anladığım hâlde aile baskısıyla evlenmek zorunda kaldım. Her insan aynı olacak diye bir şey yok tabii bu yüzden evlilik kurumuna kötü bakmıyorum. Anlayacağım, anlaşacağım bir insan olursa neden tekrar evlenmeyeyim? Her şeye nasip kısmet diyorum yine de." **(K3)**

Polis memuru olan E2'nin ifadesi, disiplin ve düzen üzerine kurulu mesleki kimliğinin de etkisiyle, evliliği hâlâ düzen sağlayıcı bir yapı olarak gördüğünü göstermektedir. Onun yaklaşımı, bireysel hayal kırıklıklarının, evliliğin kurumsal değerini gölgelememesi gerektiği yönündedir. Hemşire olarak çalışan K3 ise, aile baskısıyla yaptığı ilk evliliğin olumsuz sonuçlandığını dile getirmekte, ancak bunun evlilik kurumunu tümden geçersiz kılmadığını vurgulamaktadır. Eğitimli bir kadın olarak bireysel tercih ve uyumun sağlandığı bir evlilikte mutlu olunabileceğine dair inancını sürdürmektedir. Katılımcıların bu yaklaşımı, evlilik kurumuna dair toplumsal meşruiyetin bireysel deneyimlerden daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Olumsuz evlilik deneyimleri yaşayan bireyler bile, evliliğin bir kurum olarak değerini koruduğunu ve doğru kişiyle yapıldığında mutluluk sağlayabileceğini dile getirmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Aile kurumu, toplumsal yapının en köklü ve en işlevsel kurumlarından biri olarak tarih boyunca bireylerin sosyalizasyon, değer aktarımı ve kimlik inşa süreçlerinde merkezî bir rol üstlenmiştir. Ancak modernleşme, kentleşme, bireyselleşme ve toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşümler, aile kurumunun işlevlerinde önemli değişimlere yol açmış, boşanma ve yeniden evlilik süreçlerini toplumsal yaşamın daha görünür olguları hâline getirmiştir. Günümüzde evlilikler yalnızca biyolojik ve ekonomik temellere dayalı bir birliktelik değil, aynı zamanda bireysel mutluluk, eşitlik ve öznel doyum arayışlarının öne çıktığı bir kurum olarak görülmektedir. Bu dönüşüm, boşanma sonrasında bireylerin yeniden evliliğe bakışlarını da çok yönlü biçimde şekillendirmektedir.

Bu araştırmada yapılan görüşmeler, yeniden evliliğe ilişkin düşüncelerin bireysel, toplumsal ve kültürel faktörlerin kesişiminde biçimlendiğini göstermiştir. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri dikkate alındığında, kadınların daha çok öğretmenlik, hemşirelik ve ev hanımlığı gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğu mesleklerde yer aldığı; erkeklerin ise mühendislik, polislik, esnaflık ve ayakkabı tamirciliği gibi daha çok kamusal alanda konumlanan işlerde çalıştığı görülmektedir. Bu farklılık, yeniden evlilik kararlarının da toplumsal cinsiyetle ilişkili bir bağlama oturduğunu göstermektedir. Eğitim düzeyi yüksek kadınlar, evlilikten beklentilerini daha çok eşitlik ve duygusal tatmin üzerine kurarken düşük eğitim düzeyine sahip kadınlar için evlilik daha çok ekonomik güvenlik ve toplumsal kabulün bir aracı olarak öne çıkmaktadır. Benzer şekilde

erkeklerde de eğitim ve meslek durumuna bağlı farklılıklar gözlemlenmiş, kamusal alanda statü sahibi olan erkeklerin yeniden evliliğe daha olumlu baktıkları, düşük gelir grubunda olan erkeklerin ise yeniden evliliği çoğunlukla zorunlu bir ihtiyaç olarak değerlendirdikleri dikkat çekmiştir. Araştırmada öne çıkan bir diğer nokta, evlenme biçimlerinin yeniden evliliğe ilişkin düşünceleri etkilediğidir. Flört ederek evlenen katılımcılar, yeniden evlilikte daha çok duygusal uyum ve sevgi beklentisini vurgularken; görücü usulüyle evlenenler evliliği daha çok bir sorumluluk ve toplumsal normların dayattığı bir süreç olarak değerlendirmiştir. Çocuk sahibi olan bireylerde ise yeniden evlilik kararlarının en kritik boyutlarından birini çocukların durumu oluşturmaktadır. Özellikle kadın katılımcılar, yeniden evlenme kararında çocukların bakım ve eğitim süreçlerinin belirleyici olduğunu dile getirmiş, erkek katılımcılar ise üvey ebeveyn-çocuk ilişkisinin yeni evliliklerin devamlılığında kilit rol oynadığını belirtmiştir.

Bu bulgular, literatürdeki çalışmalarla da büyük ölçüde örtüşmektedir. Demirci (2015) toplumsal cinsiyetin ilk evlilik, boşanma ve yeniden evlilik süreçlerinde belirleyici olduğunu vurgulamış, özellikle düşük eğitim seviyesine sahip kadınlarda evliliğin bir kurtuluş olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu araştırmada da benzer şekilde düşük eğitimli kadın katılımcılar, yeniden evlenmeyi ekonomik ve sosyal açıdan bir güvence olarak değerlendirmiştir. Elmas ve Adak (2023) ile Uğur (2014) ise kadınların eğitim ve gelir düzeyi arttıkça evlilikten beklentilerinin yükseldiğini, beklentiler karşılanmadığında boşanmayı daha kolay tercih ettiklerini göstermiştir. Bu araştırmada da eğitimli kadın katılımcılar yeniden evlilik kararında daha seçici davranmış, duygusal uyum ve eşitlik arayışını ön planda tutmuştur. Çobanoğlu ve Tek (2021**)** yeniden evlenme oranlarının Türkiye'de arttığını ve toplumsal baskıların azalmasıyla bireysel kararların daha öne çıktığını ortaya koymuştur. Bu da araştırmamızda katılımcıların yeniden evliliği kişisel mutluluk arayışıyla ilişkilendirmeleriyle örtüşmektedir. Kaptanoğlu, Eryurt ve Koç (2012) ise evliliğin Türkiye'de hâlâ en dirençli kurum olduğunu ve boşanmanın sınırlı hoşgörüyle karşılandığını vurgulamıştır. Bu çalışmada da özellikle kadın katılımcılar, boşanma sonrası yalnız kalmanın toplumsal baskılarını dile getirmiştir. Arpacı ve Tokyürek'in (2012) bulguları ise cinsiyet ve eğitim farklılıklarının yeniden evlilik düşüncelerini biçimlendirdiğini göstermektedir; bu araştırma da benzer bir tabloyu doğrulamaktadır.

2025'in *Aile Yılı* olarak ilan edilmesi, bu bulguların toplumsal açıdan daha da anlamlı hâle gelmesini sağlamaktadır. Türkiye'de aile kurumu hâlâ güçlü bir değer olarak korunmakta, ancak bireylerin evlilikten beklentileri modernleşmenin etkisiyle çeşitlenmektedir. Sevgi, sadakat ve güven gibi geleneksel değerler hâlen önemini korumakta, fakat bunların yanına bireysel özgürlük, eşitlik ve duygusal doyum talepleri eklenmektedir. Bu bağlamda yeniden evlilik, sadece bireysel mutluluk arayışı değil, aynı zamanda aile kurumunun değişen işlevlerinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırma, aile sosyolojisi alanında geleceğe yönelik bazı öneriler de sunmaktadır. Öncelikle, yeniden evlilik olgusunun farklı sosyo-ekonomik gruplar, eğitim düzeyleri ve kültürel bağlamlarda daha geniş örneklemlerle incelenmesi gerekmektedir. Çocukların ve üvey ebeveynlerin deneyimlerine odaklanan araştırmaların artması, karma ailelerin karşılaştığı sorunların anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca erkeklerin yeniden evlilik süreçlerindeki deneyimlerinin daha çok görünür kılınması, aile çalışmalarında toplumsal cinsiyet dengesinin sağlanmasına yardımcı olacaktır. Son olarak, karşılaştırmalı uluslararası araştırmalarla Türkiye'deki yeniden evlilik pratiklerinin küresel aile dönüşümleri içindeki yeri daha net ortaya konulabilir. Araştırma boşanmış bireylerin yeniden evliliğe dair düşüncelerini ortaya koyarak aile kurumunun günümüzde geçirdiği dönüşümü görünür kılmaktadır. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile yeniden evlilik düşünceleri arasındaki bağlantılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve kültürel normların aile kurumunu şekillendirmeye devam ettiğini göstermektedir. Yeniden evlilik, bireysel mutluluk arayışının yanı sıra toplumsal kabuller ve ekonomik zorunluluklarla iç içe geçmiş bir süreç olarak aile sosyolojisinin güncel ve vazgeçilmez çalışma alanlarından biri olmaya devam edecektir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Bu araştırmada yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Araştırmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum söz konusu değildir.

Kaynaklar

Arpacı, F. ve Tokyürek, Ş. (2012). Boşanmış bireylerin yeniden evlilik konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, *31*, 1-15.

Aydın, M. (2011). *Güncel kültürde temel kavramlar*. İstanbul: Açılım Kitap.

Bauman, Z. (2023). *Akışkan aşk: İnsan ilişkilerinin dayanaksızlığı.* I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.

Beck, U. (2014). *Risk toplumu: Başka bir modernliğe doğru.* K. Özdoğan ve B. Doğan (Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.

Beck, U. ve Beck-Gernsheim, E. (2012). *Aşkın normal kaosu.* N. Ermiş (Çev.), İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Berger, P. L. and Kellner, H. (1964). Marriage and the construction of reality: An exercise in the microsociology of knowledge. *Diogenes, 12*(46), 1-24.

Berger, P. L. ve Luckmann, T. (2018). *Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi incelemesi*. V. S. Öğütle (Çev.), Ankara: Atıf Yayınları.

Cherlin, A. J. (2009). *The marriage-go-round: The state of marriage and the family in America today*. New York: Knopf.

Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çobanoğlu, A. ve Tek, S. (2021). Türkiye'de yeniden evlenme olgusu: Cinsiyet ve psikososyal değişkenler bağlamında bir değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches, 18*(44), 8092-8118. https://doi.org/10.26466/opus.935681.

De Graaf, P. M. and Kalmijn, M. (2003). Alternative routes in the remarriage market: Competing-risk analyses of union formation after divorce. *Social Forces, 81*(4), 1459-1498.

Demirci, M. S. (2015). *Toplumsal cinsiyet açısından yeniden evlenmeler: Kadın ve erkekler gözünden niteliksel bir inceleme.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Durkheim, E. (2023). *Toplumsal işbölümü*. Ö. Ozankaya (Çev.), İstanbul: Cem Yayınevi.

Elmas, Ç. ve Adak, N. (2023). Türkiye'de boşanma nedenlerinin toplumsal kökenleri ve boşanma sonrası deneyimler. *İstanbul University Journal of Sociology*, *43*(1), 84-97. https://doi.org/10.26650/SJ.2023.43.1.0030B.

Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth, and crisis*. New York: W. W. Norton and Company.

Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin dönüşümü: Modern toplumlarda cinsellik, aşk ve erotizm*. İ. Şahin (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum*. Ü. Tatlıcan (Çev.), İstanbul: Say Yayınları.

Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının, programa katılan eşlerin evlilik uyumu üzerindeki etkisi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Locke, H. J. and Wallace, K. M. (1959). Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, *21*, 251-255.

Luhmann, N. (1979). *Trust and power: Two works by Niklas Luhmann*. New York: John Wiley and Sons.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. California: Sage Publications.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.), İstanbul: Pegem Akademi.

Poloma, M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları.* H. Erbaş (Çev.), Ankara: Gündoğan Yayınları.

Poortman, A. R. and Kalmijn, M. (2002). Women's labour market position and divorce in the Netherlands: Evaluating economic interpretations of the work effect. *European Journal of Population*, *18*, 175-202.

Sayın, Ö. (2020). *Aile sosyolojisi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Sweeney, M. M. (2002). Remarriage and the nature of divorce: Does it matter which spouse chose to leave? *Journal of Family Issues*, *23*, 410-440. https://doi.org/10.1177/0192513X02023003005.

Tarhan, N. (2019). *Mutlu evlilik psikolojisi: Öncesi ve sonrasıyla evlilik*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Timurturkan, M. (2022). Aile birliğinin bozulması: Boşanma ve yeniden evlenme. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile: Sosyolojik tartışmalar* içinde (ss. 201-218). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Türkiye İstatistik Kurumu (2024). *Evlenme ve boşanma istatistikleri 2024*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194 adresinden 10.06.2025 tarihinde erişilmiştir.

Uğur, S. B. (2014). Günümüzde kadının boşanma deneyimleri: Akademisyen kadınlar üzerine bir araştırma. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 4*(2), 293-326.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, E. (2011). Aile ve evlilik türleri. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 65-80). İstanbul: Açılım Kitap.

Yüksel-Kaptanoğlu, İ., Eryurt, M. A. ve Koç, İ. (2012). Kadınların evlilik döngüsü: Evliliğin sonlanması ve yeniden evlenme. *Kadın/Woman 2000, 13*(1), 63-96.

Zeybekoğlu Akbaş, Ö. (2012). Değişen ve değiş(e)meyen yönleriyle aile: Yapısı, türleri, işlevleri. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile: Sosyolojik tartışmalar* içinde (ss. 39-64). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Extended Abstract

Introduction

The family has long served as a core institution for sustaining social order, intergenerational value transmission, and identity formation. Contemporary dynamics modernization, urbanization, shifts in gender roles, and rising individualization have altered how marriage, divorce, and remarriage are enacted and understood. In Turkey, the family retains strong symbolic and functional significance even as divorce becomes more visible and socially discussed. Within this tension, remarriage is not simply a private preference but a socially embedded process shaped by cultural norms, moral expectations, and socioeconomic conditions. This study investigates divorced individuals' perspectives on remarriage from a sociological standpoint, illuminating how expectations are recalibrated after divorce and how individuals negotiate between institutional continuity and personalized aspirations in intimate life. The research was conducted in Sivas, a setting where traditional family norms remain salient while regional trends indicate increasing divorce, thus offering an analytically fruitful site for observing the interplay of continuity and change. Framed by Turkey's designation of 2025 as the Year of the Family, the study contributes qualitatively grounded evidence to family sociology by examining how divorced individuals conceptualize a good marriage, interpret their experiences of divorce, and position themselves toward remarriage.

Method

A qualitative research strategy was adopted to capture the lived meanings participants ascribe to marriage, divorce, and remarriage. A phenomenological design was selected to elucidate the essence of experience and the ways in which individuals ascribe meaning to their decisions following divorce. Purposive sampling was used to reach those most capable of providing rich, relevant accounts. The study site is Sivas province, chosen because it combines a strong traditional value environment with a broader regional increase in divorces, enabling the observation of how changing family patterns intersect with enduring norms. The sample consists of ten divorced adults, five women (K1-K5) and five men (E1-E5), diversified by age, education, occupation, marital duration, and parental status so as to broaden the spectrum of perspectives available within purposive sampling. Data were collected through semi-structured, face-to-face interviews conducted between January and June 2025. Interviews lasted 45-60 minutes, were audio-recorded with informed consent, and were transcribed verbatim. The interview guide included sociodemographic questions and open-ended prompts regarding marital experiences, divorce trajectories, and perceptions of remarriage. Thematic analysis, supported by MAXQDA 2024, was used to inductively code transcripts, compare meaning units, and organize recurring patterns into themes and subcodes.

Findings

The analysis revealed two main themes: Qualities Needed in Marriage and Perspectives on Remarriage. In the first theme, participants defined marriage as a union requiring both emotional and practical foundations. Core values such as love, respect, loyalty, and trust were consistently emphasized as indispensable. Understanding, communication, and empathy were seen as necessary for resolving conflicts and maintaining long-term marital stability. Many participants also highlighted solidarity and mutual support, describing marriage as sharing life both emotionally and practically. Sociodemographic differences were reflected in value priorities: highly educated women emphasized equality and communication, while men in traditional occupations stressed loyalty and role responsibility. Younger participants associated marriage with companionship, while older ones prioritized stability and perseverance. Trust emerged as the most central value sustaining marital unity. In the second theme, participants' views on remarriage varied across a spectrum. For many, the first marriage served as a learning experience shaping new expectations and red lines for future relationships. Some participants stated that they had matured and would avoid repeating past mistakes. Those open to remarriage were motivated by companionship, emotional support, and in some cases,

the desire to have children. Openness was especially common among younger and childless participants. Others rejected remarriage due to loss of trust, emotional fatigue, or satisfaction with independence. While some remained skeptical toward remarriage, they did not reject the marriage institution itself. Opinions also differed regarding the idea of an ideal marriage some believed it was possible through mutual respect and shared responsibility, while others rejected perfectionist expectations. Parents, especially mothers, approached remarriage cautiously due to concerns about children, while economically independent participants mostly employed women adopted more selective and self-assured approaches to remarriage decisions.

Conclusion, Discussion and Recommendations

Remarriage, as seen by divorced individuals in Sivas, is shaped by a combination of personal histories, sociodemographic conditions, and prevailing social norms. Foundational values love, respect, loyalty, trust remain highly salient, yet their practical enactment through understanding, communication, cooperation, and consistency has become central to how participants define a good marriage. Orientations toward remarriage range from hopeful and selective to cautious or rejecting, reflecting the degree to which individuals reconcile personalized expectations with the enduring legitimacy of the family as an institution. In a context where marriage still symbolizes social stability and moral order, participants neither merely reproduce tradition nor uniformly embrace individualization; rather, they negotiate a middle ground in which remarriage is simultaneously a coping strategy after divorce and a site where current transformations of intimacy and family life become visible.

The findings indicate that remarriage is shaped by an interaction between personal experiences, social expectations, and cultural norms. Trust, loyalty, and emotional support remain central to marital stability, while modern expectations such as equality, communication, and individual fulfillment have become increasingly influential. This reflects broader societal change, where traditional family values persist but are negotiated alongside rising individualization.

From a sociological perspective, remarriage functions as both a coping mechanism after divorce and a continued affirmation of the family as a meaningful institution. However, participants' views demonstrate growing caution, shaped by past marital experiences, economic conditions, and responsibilities such as parenting. Especially for women with children and limited economic resources, remarriage is often approached pragmatically rather than romantically.

Based on the findings, several recommendations arise. First, family counseling and mediation services should be expanded to support divorced individuals in managing emotional recovery, communication difficulties, and trust issues that affect attitudes toward remarriage. Second, social policies should consider the needs of single parents, including economic support, childcare services, and access to legal guidance. Third, stepfamily dynamics should be addressed in family programs to reduce conflicts and role uncertainty that may jeopardize remarriages. Finally, future research should include broader samples, compare regional differences, and incorporate perspectives of children and new spouses to deepen understanding of remarriage dynamics in Turkey. In conclusion, remarriage is a complex social process that reflects changing family structures in Turkey. Supporting individuals through this process requires not only psychological and relational guidance but also structural social support.